

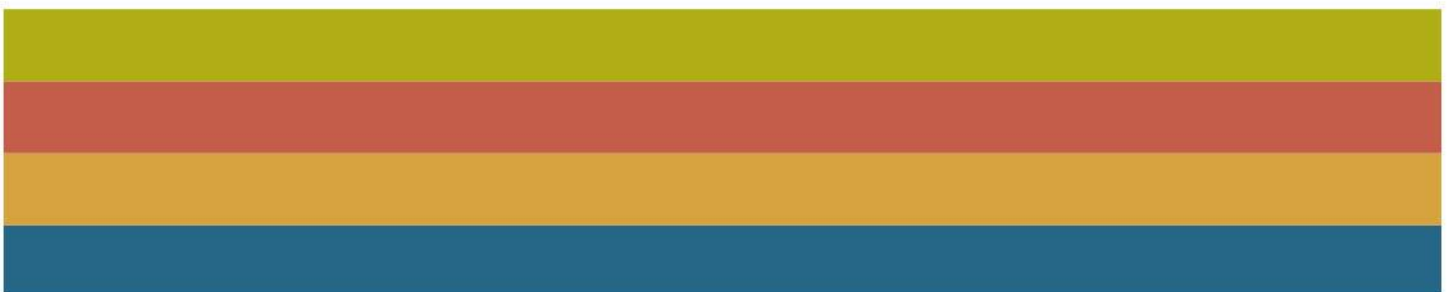
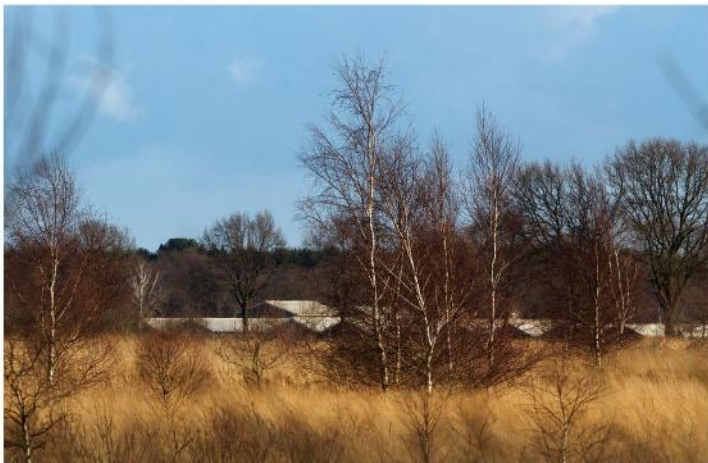

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Windpark de Veenwieken, gemeente Hardenberg

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport

24 februari 2016 / projectnummer: 2957

1. Oordeel over het milieueffectrapport (MER)

De Wieken BV en Raedthuys Windenergie BV hebben het voornemen een windpark te realiseren in het in de Omgevingsvisie Overijssel aangewezen zoekgebied Dedemsvaart-Zuid. De gemeente Hardenberg en de provincie Overijssel zijn bevoegd gezag voor de procedures voor een bestemmingsplan respectievelijk een inpassingsplan (voor zover het voornemen op het grondgebied van de gemeente Ommen geprojecteerd is) waarin dat initiatief planologisch mogelijk gemaakt wordt. Tevens is een omgevingsvergunning vereist.¹

Voor de besluitvorming over het bestemmingsplan, het inpassingsplan en de omgevingsvergunning is een gecombineerd plan-/project-MER² (hierna: het MER) opgesteld. De gemeente Hardenberg en de Provincie Overijssel hebben de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna: 'de Commissie') gevraagd te adviseren over het MER. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie'³) zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

In het MER is intensief gezocht naar locatiealternatieven in het zoekgebied Dedemsvaart-Zuid. Het MER bevat waardevolle informatie over de milieueffecten van het voornemen, met name de effecten op de natuur zijn grondig onderzocht⁴. Uit het MER blijkt dat binnen het zoekgebied meerdere locaties mogelijk zijn voor de plaatsing van windturbines.

De Commissie signaleert desondanks bij de toetsing van het MER een aantal tekortkomingen.

De tekortkomingen betreffen:

- de milieuvergelijking van de locatiealternatieven is niet navolgbaar. Sommige alternatieven scoren onterecht negatiever dan de voorkeurslocatie. De scores voor landschap en omgevingskwaliteit zijn daarnaast onjuist. Hierdoor geeft het MER een vertekend beeld en is de locatieonderbouwing onduidelijk;
- de vergelijking van de inrichtingsalternatieven in het gebied De Veenwieken is niet juist. In deze vergelijking ontbreken de benodigde mitigerende maatregelen, waardoor nu niet duidelijk is hoe alternatieven in de praktijk ten opzichte van elkaar zullen scoren;
- de landschappelijke effecten van de inrichtingsalternatieven zijn onvoldoende beschreven en in beeld gebracht;
- voor een aantal inrichtingsalternatieven is niet onderbouwd dat de beoogde relatief geringe onderlinge afstand tussen de turbines niet leidt tot onveilige situaties.

Zij acht het opheffen ervan essentieel voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij de besluitvorming over het bestemmingsplan, het inpassingsplan en de omgevingsvergunning. De Commissie adviseert daarom om eerst een aanvulling op het MER te maken en pas daarna een besluit te nemen.

---

¹ Ten tijde van dit advies was nog geen ontwerp-omgevingsvergunning beschikbaar. De Commissie heeft deze daarom niet kunnen betrekken in dit advies.

² Gedoeld wordt op het MER Windpark De Veenwieken van Pondera Consult d.d. 3 juli 2015, nr. 714068.

³ De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectstukken, voor zover digitaal beschikbaar, vindt u door op www.commissiemer.nl projectnummer 2957 in te vullen in het zoekvak.

⁴ Er wordt ondermeer een vernieuwende poging gedaan om de omvang van lokale vleermuispopulaties te bepalen. Dat maakt het kwantificeren van de omvang van de effecten door windturbines op vleermuizen mogelijk.

2. Gesignaleerde tekortkomingen

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en doet zij aanbevelingen voor de op te stellen aanvulling. Deze aanbevelingen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming.

2.1 Locatiealternatieven

Vergelijking locatiealternatieven

In het MER zijn binnen het zoekgebied meerdere locaties onderzocht. In het MER wordt aangegeven dat voor alle locaties, met uitzondering van locatie De Veenwieken, uitgegaan is van een maximale opstelling. De verschillende locaties verschillen in mogelijke opstellingen van acht tot achttien turbines. Hierdoor geeft de vergelijking in het MER een sterk vertekend beeld. In het MER wordt weliswaar ook een relatieve vergelijking gemaakt op basis van MW, maar de Commissie is van mening dat dit een onvoldoende zuiver beeld geeft.

Om een zinvolle vergelijking te maken vindt de Commissie het nodig om de schadelijke milieueffecten te relateren aan verschillen in milieuwinst (energieopbrengst). Dit kan door gebruik te maken van een relatieve vergelijking. In het MER wordt een begin gemaakt van een relatieve vergelijking door de effecten op de leefomgeving weer te geven per eenheid van vermogen. In de R&D fase is door de Commissie geadviseerd om naast de absolute vergelijking de relatieve vergelijking (effect per eenheid van milieuwinst, i.c. de kWh) voor de verschillende alternatieven in beeld te brengen⁵. Daarmee wordt inzichtelijk dat een grotere opbrengst niet persé leidt tot relatief meer schadelijke milieueffecten. Met een relatieve vergelijking kan een weloverwogen keuze gemaakt worden ten aanzien van het gebruik van schaarse ruimte.

Een andere manier om een zinvolle vergelijking te maken, is om de locaties in te vullen met gelijkwaardige opstellingen die dezelfde energieopbrengst hebben .

De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat de locatiealternatieven op dezelfde gelijkwaardige wijze beoordeeld worden en toegesneden op de effecten per locatie. De Commissie adviseert daarom om in een aanvulling op het MER de locatiebeoordeling aan te passen.

De scores voor landschap en omgevingskwaliteit vindt de Commissie daarnaast – los van bovenstaande – niet navolgbaar. Hieronder gaat zij daarop in.

Landschap en omgevingskwaliteit

In het MER wordt gesteld dat de impact op het landschap op de verschillende locaties en het effect op de ruimtelijke kwaliteit niet onderscheidend zijn. De Commissie kan die redenering

---

⁵ De Commissie constateert dat voor deze locaties en opstellingen het verschil tussen opgesteld vermogen (in MW) en de daadwerkelijke energieopbrengst (in MW/uur) significant is. De reden hiervoor is dat de terreinruwheid rondom de locatiealternatieven verschillend is en het aantal opgestelde turbines. Voor het berekenen van de energieopbrengst kan overigens worden uitgegaan van een eenvoudig grid of lijnopstelling met een representatieve turbine.

niet volgen. De hoofdkenmerken van het landschap zijn weliswaar gelijk, maar de effecten op het landschap zijn per locatie verschillend omdat de locaties zich van elkaar onderscheiden in de mogelijkheden die ze bieden voor typen opstellingen. Dat inzicht ontbreekt nu in het MER.

In de beoordeling van de landschappelijke effecten voor de verschillende onderzochte locaties zijn aldus de kwaliteit van de opstelling en de effecten op het karakter van het landschap niet meegenomen. Een dergelijke beschrijving is echter wel relevant. Bovendien is een dergelijke beoordeling ook goed mogelijk omdat in het locatieonderzoek de locaties met concrete plekken voor turbines ingevuld zijn. De impact op woongebieden, dat nu als 'vervangend' criterium overblijft is erg op algemene aannames gebaseerd en niet met visualisaties en daadwerkelijke effecten onderbouwd, maar op basis van het nabijheidscriterium beoordeeld. Dit geldt zowel voor landschap als voor omgevingskwaliteit. Bij omgevingskwaliteit is het de Commissie onduidelijk waarom de scores vanaf de rand van het zoekgebied zijn bepaald en niet vanaf de feitelijke afstand tot de opstelling. Het gebruik van de grenzen van de locatie alternatieven is vertekend, omdat de locaties geen echte ruimte geven voor meerdere opstellingsvarianten. Daarom is het wenselijk hier wel degelijk uit te gaan van de specifieke opstellingen (en dan ook niet de afstand tot de locatie te nemen, maar de feitelijke afstand tot de opstelling).

Door deze tekortkomingen zijn de onderzochte locaties wat betreft de effecten op landschap en omgevingskwaliteit niet goed met elkaar te vergelijken. Onduidelijk is bijvoorbeeld waarom de Lange lijn opstelling landschappelijk gezien slechter scoort dan De Veenwieken. De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat navolgbaar beschreven is hoe de beoordeling van locatiealternatieven met betrekking tot de effecten op het landschap en omgevingskwaliteit, tot stand is gekomen.

De Commissie adviseert daarom in een aanvulling op het MER – rekening houdend met de hierboven genoemde methodische tekortkoming – de effecten op landschap en omgevingskwaliteit opnieuw uit te werken.

2.2 Inrichtingsalternatieven

Voor het gebied Veenwieken vergelijkt het MER de milieueffecten van diverse inrichtingsalternatieven om de- vanuit milieu bezien – beste opstelling binnen dit gebied te onderzoeken.

De Commissie signaleert een aantal tekorten bij deze vergelijking, namelijk:

- de vergelijking van de inrichtingsalternatieven in het gebied De Veenwieken is niet juist. In deze vergelijking ontbreken de benodigde mitigerende maatregelen, waardoor nu niet duidelijk is hoe alternatieven in de praktijk ten opzichte van elkaar zullen scoren;
- de landschappelijke effecten van de inrichtingsalternatieven zijn onvoldoende beschreven en in beeld gebracht;
- voor een aantal inrichtingsalternatieven is niet onderbouwd dat de beoogde relatief geringe onderlinge afstand tussen de turbines niet leidt tot onveilige situaties.

Hieronder gaat zij daarop in.

Landschap

Ondanks dat veel en goede visualisaties voorhanden zijn, wordt in het MER niet helder hoe het karakter van het landschap verandert. Dit wordt versterkt doordat de visualisaties en de beschrijving van de effecten in het MER elkaar niet ondersteunen.

Voor de zuidrand van Dedemsvaart biedt het MER daarnaast geen inzicht in de verandering van die karakteristiek.⁶ Voor die locatie is dat juist belangrijk gezien de concentratie van bewoning en recreatie en de ambities van overheden ten aanzien van verdere ontwikkelingen in dit gebied. Eén visualisatie voor de hele Zuidrand is daarom onvoldoende. Ook voor de omgeving van Ommen en het Vechtdal is inzicht in de effecten op het landschap belangrijk, zodat ook duidelijk is hoe het park vanuit de gemeente Ommen zichtbaar zal zijn en vanwege de recreatieve betekenis van het Vechtdal.⁷

De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat zowel door de beschrijving als de visualisaties blijkt hoe het karakter van gebieden verandert en wat de visuele impact van de alternatieven is op essentiële plekken zoals de zuidrand van Dedemsvaart, vanuit Ommen en vanuit het Vechtdal.

De Commissie adviseert daarom in een aanvulling op het MER de effecten op het landschap nader uit te werken.

Relatieve vergelijking

In het MER is een relatieve vergelijking gemaakt van de effecten per kWh van de onderzochte inrichtingsvarianten⁸. Voor een volledig en zinvol inzicht in de milieueffecten is het nodig dat het MER tevens de relatieve vergelijking na mitigatie⁹ beschrijft. Mitigatie heeft veelal gevolgen voor de milieuwinst en dus voor de relatieve vergelijking. Als bijvoorbeeld de turbines 25% van de tijd stil gezet moeten worden vanwege geluidoverlast, heeft dat grote gevolgen voor de energieopbrengst, en dus voor de milieuwinst. De Commissie verwacht bijvoorbeeld ook dat meer turbines/meer opbrengst niet noodzakelijkerwijs meer nadelige effecten op het landschap zal hebben c.q. dat minder turbines minder nadelige effecten op het landschap zullen hebben. De Commissie adviseert dit inzichtelijk te maken¹⁰. In het MER ontbreekt dit inzicht nu¹¹. De conclusies van de relatieve vergelijking voor en na mitigatie horen in de samenvatting van het MER terug te komen.¹²

⁶ In het bijzonder openheid, visuele rust (door de aanwezigheid, niet alleen het bewegen van de turbines) en technische elementen als aspecten van het karakter worden gemist. Daarnaast is het in dit geval weinig zinvol om in de beschrijving aansluiting te zoeken op bestaande kleinschalige structuren, zoals verkaveling en watergangen, gezien de groot-schalige ingreep.

⁷ Ten aanzien van de effecten op de gemeente Ommen en het Vechtdal komen de beschrijving op blz. 124 van het MER en de visualisatie bij standpunt 9 niet overeen.

⁸ Zie tabel 14.3 op blz. 180 van het MER.

⁹ Mitigatie wil zeggen het toepassen van maatregelen om nadelige effecten te verzachten of teniet te doen, bijvoorbeeld turbines langzamer laten draaien waardoor ze minder geluid produceren.

¹⁰ In de zienswijzen van Plaatselijk Belang Arrien en Stegeren/Junne d.d. 18 december 2015 wordt eveneens om dit inzicht gevraagd.

¹¹ In de zienswijzen van Stichting Boldor d.d. 4 januari 2016 wordt uitdrukkelijk gevraagd om een relatieve vergelijking na mitigatie.

¹² De samenvatting dient representatief te zijn voor het hele MER, omdat door een breed publiek vaak alleen de samenvatting wordt gelezen.

De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat in het MER dat in een relatieve vergelijking van de onderzochte inrichtingsalternatieven, de effecten na mitigatie zichtbaar worden gemaakt.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER de relatieve vergelijking voor relevante milieuaspecten na mitigatie uit te werken.

Veiligheid

Bij een aantal inrichtingsalternatieven is de onderlinge afstand tussen de turbines aanmerkelijk kleiner dan 4 x de rotordiameter.¹³ Daardoor ontstaat waarschijnlijk een relatief hoge turbulentie-intensiteit. Het MER dient inzichtelijk te maken dat dit niet tot onveilige situaties leidt. Indien uit analyse blijkt dat een aantal turbines stilgezet moeten worden indien de wind uit een bepaalde windrichting komt moeten uiteraard de stilstandsverliezen in beeld worden gebracht en in de relatieve vergelijking verdisconteerd (zie ook relatieve vergelijking na mitigatie hierboven).¹⁴ De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat in het MER inzichtelijk wordt gemaakt dat de onderlinge afstand tussen de turbines niet leidt tot onveilige situaties.

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER te onderbouwen dat de onderlinge afstand niet leidt tot onveilige situaties.

---

¹³ In het geval van het voorkeursalternatief en voornemen is dit 3.15 in Noord-Zuid richting.

¹⁴ Zie bijvoorbeeld ook de zienswijzen van W.H. Zuiderweg-Toetert d.d. 15 december 2015.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: De Wieken; Raedthuys Groep

Bevoegd gezag: Gemeente Hardenberg; Provincie Overijssel

Besluit: vaststellen bestemmingsplan, vaststellen provinciaal Inpassingsplan, verlenen omgevingsvergunning

Categorie Besluit m.e.r.: D22.2

Activiteit: De gemeente Hardenberg en de provincie Overijssel willen binnen het provinciale zoekgebied voor windenergie ten zuiden van Dedemsvaart een windpark mogelijk maken. Hiervoor moet het bestemmingsplan worden aangepast en een inpassingsplan worden vastgesteld. Voor een specifieke locatie binnen het zoekgebied heeft zich een particuliere initiatiefnemer gemeld die onder de naam De Veenwieken een windpark wil realiseren. Daarvoor is een omgevingsvergunning vereist.

Voor de besluitvorming over het bestemmingsplan, het inpassingsplan en de omgevingsvergunning wordt een milieueffectrapport opgesteld. De gemeente Hardenberg en de provincie Overijssel hebben een notitie reikwijdte en detailniveau opgesteld over de inhoud van het milieueffectrapport en de Commissie hierover om advies gevraagd.

Bijzonderheden: Het plangebied bevindt zich voor de helft op het grondgebied van de gemeente Hardenberg en voor de helft op het grondgebied van de gemeente Ommen. De Provincie stelt een inpassingsplan vast voor het gedeelte in de gemeente Ommen.

Procedurele gegevens:

Adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 6 juni 2014

Aankondiging start procedure: 10 juni 2014

Ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 11 juni 2014 t/m 23 juli 2014

Advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 18 juli 2014

Kennisgeving MER: 24 november 2015

Ter inzage legging MER: 25 november 2015 t/m 5 januari 2016

Aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 26 november 2015

Voorlopig toetsingsadvies uitgebracht: 24 februari 2016

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dhr. drs. ing. A. van Beek

dhr. ir. J. Goudeseune

dhr. drs. S.R.J. Jansen

dhr. ir. J.H. van der Vlist (voorzitter)

mw. mr. drs. A. Wagenmakers (secretaris)

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in het besluit. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel

7.7 dan wel 7.23 van de Wet milieubeheer, en van eventuele documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie: <http://www.commissiemer.nl/advisering/watbiedtdecommissie>

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- MER Windpark de Veenwieken, De Wieken B.V., Raedt huys Windenergie B.V., Pondera consult, projectnr. 714068, 3 juli 2015, inclusief bijlagen;
- Toelichting Bestemmingsplan / Inpassingsplan Windpark De Veenwieken gemeente Hardenberg / Provincie Overijssel, De Wieken B.V. en Raedt huys Windenergie B.V. in opdracht van de provincie Overijssel en gemeente Hardenberg, Pondera consult, projectnr. 714068, 3 juli 2015;
- Regels Bestemmingsplan Buitengebied Windpark De Veenwieken gemeente Hardenberg, De Wieken B.V. en Raedt huys Windenergie B.V. in opdracht van de provincie Overijssel en gemeente Hardenberg, Pondera consult, projectnr. 714068, 3 juli 2015;
- Regels Inpassingsplan "Windpark de Veenwieken Provincie Overijssel", Pondera consult, projectnr. 714068, 3 juli 2015;

De Commissie heeft tevens kennis genomen van de zienswijzen, die zij tot en met 13 januari 2016 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 800
3511 ML Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

